

19.12.2019

EOAK/3128/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Saksin

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Heidi Laurila

LASTEN ROKOTTAMISTA KOSKEVA ASIA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Helsingin kaupungin kouluterveydenhuollon ja neuvolapalveluiden menettelyä lastensa rokottamisessa. Hän kertoi, että hänen kolme lastaan oli rokotettu vastoin hänen tahtoaan vain toisen vanhemman suostumuksella. Vanhempiensa yhteishuollossa olleille vuosina 2008, 2011 ja 2014 syntyneille lapsille annettiin toukokuussa 2018 MPR-rokote (tuhkarokko-, sikotauti- ja vihuriokkorokote).

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtajan sekä perhe- ja sosiaalipalvelujen johtajan lausunto 14.9.2018. Lausunnon liitteinä olivat

- vs. perhepalvelujen johtaja, kouluterveydenhuollon päällikön ja vs. neuvola- ja perhetyön päällikön sekä lasten ja nuorten lääkäripalveluiden johtavan ylilääkärin lausunto 16.8.2018
- koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ylilääkärin selvitys 8.8.2018
- terveydenhoitaja A:n selvitys 9.8.2018
- terveydenhoitaja B:n ja ylihoitajan selvitys 14.7.2018.

Helsingin kaupungin lausunnossa katsottiin, että asiassa annetuista selvityksistä käy ilmi, että kantelijan lapsia hoitaneet terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat olleet tietoisia lasten huoltajien rokottamiseen liittyvästä eriävästä mielipiteestä. Huoltajia on neuvottu asiassa monipuolisesti, ja kantelijalle on kerrottu, miksi lasten rokottaminen on tärkeää. Lopulta lapsen etu huomioon ottaen on päädytty rokottamaan lapset äidin vastustuksesta huolimatta. Koska kantelijan lasten osalta oli tiedossa lähestyvä matka tuhkarokkon epidemia-alueelle, lausunnossa katsottiin, että lasten rokottamisen voitaneen katsoa olevan potilaslain 9 §:n 4 momentissa tarkoitettua uhkaavan vaaran torjumiseksi annettavaa tarpeellista hoitoa, jota huoltajalla ei ole oikeutta kieltää. Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan käsityksen mukaan oikeustila asiaan liittyvän sääntelyn osalta ei kuitenkaan ole täysin selvä. Lausunnon mukaan kantelijan tapauksessa on kuitenkin tehty lapsen etuun liittyvää intressipunnintaa, minkä perusteella on päädytty rokotusratkaisuun toisen huoltajan vastustuksesta huolimatta.

3 RATKAISU

3.1 Sovellettavat säännökset

3.1.1 Suomen perustuslaki (731/1999)

Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

3.1.2 Lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 60/1991)

Yleissopimuksen 3 artiklan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Sopimusvaltiot pyrkivät parhaansa mukaan takaamaan sen periaatteen tunnustamisen, että vanhemmat vastaavat yhteisesti lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä. Lapsen edun on määrättävä heidän toimintaansa (artikla 18).

Sopimusvaltiot tunnustavat, että lapsella on oikeus nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta sekä sairauksien hoitamiseen ja kuntoutukseen tarkoitetuista palveluista. Sopimusvaltiot pyrkivät varmistumaan, ettei yksikään lapsi joudu luopumaan oikeudestaan nauttia tällaisista terveyspalveluista (24 artikla).

3.1.3 Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992, potilaslaki)

Potilaslain 7 §:n mukaan alaikäisen potilaan mielipide hoitotoimenpiteeseen on selvitettävä silloin, kun se on hänen ikänsä ja kehitystasoonsa nähden mahdollista. Jos alaikäinen ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenee päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan (1 mom.). Jos alaikäinen ei kykene päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kanssa (2 mom.).

Potilaslain 9 §:n 4 momentin alaikäisen potilaan huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla ei ole oikeutta kieltää potilaan henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi annettavaa tarpeellista hoitoa.

3.1.4 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 18 §:n mukaan opiskeluhuoltoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijan ja hänen huoltajiensa kanssa. Opiskelijan omat toivomukset ja mielipiteet on otettava huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten edellytystensä mukaisesti. Alaikäinen ja muu vajaavaltainen voi, ottaen huomioon hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muut henkilökohtaiset ominaisuutensa sekä asian laatu, painavasta syystä kieltää huoltajaansa tai muuta laillista edustajansa osallistumasta itseään koskevan opiskeluhuoltoasian käsittelyyn sekä antamasta itseään koskevia salassa pidettäviä opiskeluhuollon tietoja huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen, jollei se ole selvästi hänen etunsa vastaista. Arvion vajaavaltaisen edun toteutumisesta tekee opiskeluhuollon henkilööstön kuuluva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö. Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä opiskeluhuollon palveluja.

3.1.5 Yleissopimus ihmisoikeuksien ja ihmisarvon suojaamiseksi biologian ja lääketieteen alalla (SopS 23-24/2010, biolääketiedesopimus)

Jos alaikäinen ei lain mukaan voi antaa suostumustaan toimenpiteeseen, voidaan toimenpide biolääketiedesopimuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaan suorittaa vain hänen laillisen edustajansa tai laissa määrätyn viranomaisen, henkilön tai muun tahon luvalla. Alaikäisen mielipide on otettava huomioon hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavasti.

3.1.6 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983, lapsenhuoltolaki)

Tapahtuma-aikaan voimassa olleen lapsenhuoltolain 1 §:n mukaan lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiansa välillä (1 mom.). Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatusta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus (2 mom.). Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää (3 mom.).

Lapsenhuoltolain 3 §:n mukaan lapsen huoltajia ovat hänen vanhempansa tai henkilöt, joille lapsen huolto on uskottu (1 mom.).

Tapahtuma-aikaan voimassa olleen lapsenhuoltolain 4 §:n mukaan lapsen huoltajan on turvattava lapsen kehitys ja hyvinvointi siten kuin 1 §:ssä säädetään. Tässä tarkoituksessa huoltajalla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta sekä muista henkilökohtaisista asioista (1 mom.). Ennen kuin huoltaja tekee päätöksen lapsen henkilöä koskevassa asiassa, hänen tulee keskustella asiasta lapsen kanssa, jos se on lapsen ikään ja kehitystasoon sekä asian laatuun nähden on mahdollista. Päätöstä tehdessään hänen on kiinnitettävä huomiota lapsen mielipiteeseen ja toivomuksiin (2 mom.). Huoltaja edustaa lasta tämän henkilöä koskevissa asioissa (3 mom.), jollei laissa ole toisin säädetty.

Lapsenhuoltolain 5 §:n mukaan lapsen huoltajat vastaavat yhdessä lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä ja tekevät yhdessä lasta koskevat päätökset, jollei toisin ole säädetty tai määrätty (1 mom.). Jos joku huoltajista ei matkan, sairauden tai muun syyn vuoksi voi osallistua lasta koskevan päätöksen tekemiseen ja ratkaisun viivästyttäminen aiheutuisi haittaa, ei hänen suostumuksensa asiassa ole tarpeen. Asiasta, jolla on huomattava merkitys lapsen tulevaisuuden kannalta, voivat huoltajat kuitenkin päättää vain yhdessä, jollei lapsen etu ilmeisesti muuta vaadi (2 mom.).

Lapsenhuoltolain 9 §:n 4 momentin mukaan tuomioistuin voi tarvittaessa antaa määräyksiä huoltajan tehtävistä, oikeuksista ja velvollisuuksista sekä, jos lapsella on kaksi tai useampia huoltajia, tuomioistuin voi päättää tehtävien jaosta huoltajien kesken.

Lapsenhuoltolaki on muutettu 1.12.2019 voimaan tulleella muutoksella. Lain 7 §:n 5 momentin mukaan, jos lapsella on kaksi tai useampia huoltajia, he voivat sopia keskinäisestä tehtäviensä jaosta.

3.1.7 Tartuntatautilaki (1227/2016)

Tartuntatautilain 44 §:n mukaan kansallinen rokotusohjelma sisältää väestön suojaamiseksi tartuntataudeilta annettavat rokotukset. Rokotusohjelman sisällöstä päättää sosiaali- ja terveysministeriö rokotteisiin ja rokottamiseen perehtyneitä asiantuntijoita kuultuaan. Kunnan on järjestettävä kansallisen rokotusohjelman mukaiset rokotukset. Rokotukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Rokotuksista annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen mukaan MPR-rokote kuuluu kansalliseen rokotusohjelmaan.

Tartuntataudit jaetaan tartuntatautilain 4 §:n mukaan yleisvaarallisiin ja valvottaviin tartuntatauteihin. Tartuntatauti on yleisvaarallinen, jos: 1) taudin tarttuvuus on suuri; 2) tauti on vaarallinen; ja 3) taudin leviäminen voidaan estää tautiin sairastuneeseen, taudinaiheuttajalle altistuneeseen tai tällaisiksi perustellusti epäiltyyn henkilöön kohdistettavilla toimenpiteillä. Tartuntatauti on valvottava, jos: 1) taudin esiintymisen seuranta edellyttää lääkärin antamia tietoja tai erikseen kerättäviä lisätietoja; 2) taudin leviämisen ehkäiseminen edellyttää erityisiä toimia taudin toteamiseksi tehtävän tutkimuksen ja taudin hoidon toteutumisen varmistamiseksi; tai 3) kyseessä on kansallisella rokotusohjelmalla ehkäistävä tauti. Tartuntataudeista annetun valtioneuvoston asetuksen mukaan tuhkarokko on yleisvaarallinen tartuntatauti. Sikotauti ja vihurirokko ovat valvottavia tartuntatauteja.

3.1.8 Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994, ammattihenkilölaki)

Terveydenhuollon ammatinharjoittajien ammattihenkilöistä annetun lain 15 §:n mukaan terveydenhuollon ammattihenkilön ammattitoiminnan päämääränä on terveyden ylläpitäminen ja edistäminen, sairauksien ehkäiseminen sekä sairaiden parantaminen ja heidän kärsimystensä lievittäminen. Terveydenhuollon ammattihenkilön on ammattitoiminnassaan sovellettava yleisesti hyväksytyjä ja kokemusperäisiä perusteltuja menettelytapoja koulutuksensa mukaisesti, jota hänen on pyrittävä jatkuvasti täydentämään. Ammattitoiminnassaan terveydenhuollon ammattihenkilön tulee tasapuolisesti ottaa huomioon ammattitoiminnasta potilaalle koituvat hyödyt ja sen mahdolliset haitat. Terveydenhuollon ammattihenkilöllä on velvollisuus ottaa huomioon, mitä potilaan oikeuksista säädetään.

3.2 Arviointi

3.2.1 Rokotteen antaminen

Rokottaminen on terveyden- ja sairaanhoitoa, ja sitä järjestettäessä on sovellettava terveydenhuollon lainsäädäntöä, kuten potilaslakia.

Potilaslaki korostaa alaikäisen oman tahdon merkitystä hoitoratkaisuja tehtäessä. Alaikäisen potilaan mielipide hoitotoimenpiteeseen on selvitettävä silloin, kun se on hänen ikänsä ja kehitystasoonsa nähden mahdollista. Tässä tapauksessa kantelijan lapset ovat syntyneet vuosina 2008, 2011 ja 2014, eikä heidän ole ikänsä perusteella arvioitu kykenevän päättämään itse hoidostaan. Minulla ei ole huomautettavaa tähän arviointiin.

Jos alaikäinen ei kykene päättämään hoidostaan, häntä on potilaslain mukaan hoidettava yhteisymmärryksessä hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kanssa. Potilaslaissa tai muualla terveydenhuollon alan lainsäädännössä ei ole tarkempia säännöksiä siitä, miten yhteisymmärryksessä hoitamista huoltajan kanssa on tulkittava. Tämän vuoksi tältä osin sovellettavaksi tulevat lapsenhuoltolain säännökset.

Lapsenhuoltolain mukaan lapsen huoltajia ovat hänen vanhempansa tai henkilöt, joille lapsen huolto on uskottu. Lapsen huoltajan on turvattava lapsen kehitys ja hyvinvointi siten kuin lain 1 §:ssä säädetään. Tässä tarkoituksessa huoltajalla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta sekä muista henkilökohtaisista asioista. Lapsen huoltajat vastaavat yhdessä lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä ja tekevät yhdessä lasta koskevat päätökset, jollei toisin ole säädetty tai määrätty (tai 1.12.2019 alkaen vahvistetulla sopimuksella sovittu). Jos toinen lapsen huoltajista ei matkan, sairauden tai muun syyn vuoksi voi osallistua lasta koskevan päätöksen tekemiseen ja ratkaisun viivästyttäminen voisi aiheuttaa haittaa, ei hänen suostumuksensa asiassa ole tarpeen. Asiasta, jolla on huomattava merkitys lapsen tulevaisuuden kannalta, voivat huoltajat kuitenkin päättää vain yhdessä, jollei lapsen etu ilmeisesti muuta vaadi.

Huoltajien yhteistoimintaa koskevassa lapsenhuoltolain 5 §:n 1 momentissa on pääsääntö siitä, että lapsen huolto kuuluu jakamattomasti yhdessä lapsen huoltajille, säännönmukaisesti kummallekin vanhemmalle. Tästä pääsäännöstä on kuitenkin poikettava, jos muualla lainsäädännössä on toisin säädetty. Pykälän toisessa momentissa säädetään nimenomainen poikkeus huoltajien pääsääntöiseen yhteistoimintaan (huoltajan este osallistua päätöksentekoon). Lisäksi tuomioistuin voi antaa lapsenhuoltolain nojalla yhteistoimintaperiaatteesta poikkeavia määräyksiä huoltajan tehtävien hoidosta.

Poikkeukset huoltajien yhteistoiminnan periaatteesta johtuvat ennen kaikkea käytännön syistä. Käytännössä on hyväksytty, että merkitykseltään vähäisissä, ns. rutiiniluontoisissa toimenpiteissä toinen huoltaja voi asemansa perusteella edustaa yksin lasta ja siis päättää hoidosta ilman toisen huoltajan nimenomaista suostumusta.

Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen on 17.6.2011 antamassaan ratkaisussa (4640/4/09) katsonut, että sikainfluenssarokotuksen antamisessa ei ollut kysymys sellaisesta rutiiniluontoisesta toimenpiteestä, johon riittäisi vain toisen huoltajan suostumus. Näin ollen lupaa lapsen sikainfluenssarokotukseen olisi tullut pyytää lapsen molemmilta vanhemmilta. Oikeusasiamies Jääskeläinen on lisäksi 11.6.2015 antamassaan ratkaisussa (5294/2/13) katsonut, että vaikka HPV-rokotus (papilloomavirusrokote) kuului kansalliseen rokotusohjelmaan, rokotuksen antamisessa ei ollut kysymys sellaisesta rutiiniluontoisesta toimenpiteestä, johon riittäisi vain toisen huoltajan suostumus. Näin ollen rokottamisestaan päättämään kykenemättömän lapsen rokottamiseen tuli saada suostumus hänen molemmilta vanhemmiltaan.

Edellä selostettujen säännösten ja oikeusasiamiehen aikaisempien kannanottojen perusteella katson, että MPR-rokotuksen antamisesta hoidostaan päättämään kykenemättömälle lapselle voivat lähtökohtaisesti päättää vain hänen huoltajansa yhdessä. Tässä tapauksessa terveydenhuollon ammattihenkilöillä on ollut tiedossaan se, että kantelija ei ole toisena huoltajana antanut suostumustaan rokottamiselle. Kyseessä ei tälläkään perusteella voida katsoa olevan ns. rutiiniluontoinen asia, jossa toinen vanhempi voisi edustaa lastaan yksin.

Tässä tapauksessa kyse ei ole myöskään ollut lapsenhuoltolain 5 §:n 2 momentissa tarkoitetusta tilanteesta, jossa toinen huoltaja olisi ollut tilapäisesti estynyt osallistumasta päätöksentekoon.

Kyseessä on tässä tapauksessa ollut tilanne, jossa hoidostaan päättämään kykenemättömien lasten huoltajien näkemykset lasten hoidosta eroavat toisistaan.

Potilaslaissa tai muussakaan terveydenhuollon lainsäädännössä ei ole säädetty nyt käsillä olevasta tilanteesta eli tilanteesta, jossa huoltajilla on keskenään erilainen kanta lasten rokottamiseen. Laissa ei ole säädetty tähän tapaukseen soveltuvaa poikkeusta huoltajien yhteistoimintavelvoitteeseen. Tämän vuoksi lasten rokottaminen on edellyttänyt molempien huoltajien suostumusta. Koska terveydenhuollon ammattihenkilöiden tiedossa neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa on ollut huoltajien eriävät mielipiteet eikä toimenpiteille ole myöskään ollut laissa säädetyn viranomaisen lupaa, lapsille ei olisi tullut antaa rokotuksia.

Mikäli lapsen huoltajat ovat erimielisiä siitä, antavatko he suostumuksen lapselle annettavaan hoitoon tai toimenpiteeseen vaiko eivät, merkitsee tämä yleensä, että hoidosta tai toimenpiteestä on pidättäydyttävä, kunnes molempien huoltajien suostumus on saatu. Käsillä olleessa tilanteessa olisi asian ratkaisemiseksi ollut käytettävissä mahdollisuus saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi sen harkitsemiseksi, oliko aiheellista päättää erikseen tehtävien jaosta huoltajien kesken. Tuomioistuimen tehtävänä on tällöin arvioida lapsen edun toteutumista. Katsottaessa lasten hengen tai terveyden vaarantuvan, mahdollista on myös tehdä lastensuojeluilmoitus sosiaaliviranomaisille.

3.2.2 Henkeä ja terveyttä uhkaavan vaaran torjuminen

Helsingin kaupunki on katsonut kantelijan lapsen rokottamisen olleen tarpeellista potilaslain 9 §:n 4 momentin perusteella uhkaavan vaaran torjumiseksi. Potilaan henkeä tai terveyttä uhkaavaa vaaraa ei ole tarkemmin määritelty potilaslain esitöissä (HE 185/1991 vp). Teoksessa Lapsen oikeudet terveydenhuollossa (Hakalehto, Suviaanna – Pahlman, Irma, toim., 2018) asiasta on todettu seuraavaa (s. 293-294).

Henkeä uhkaavan vaaran torjumiseksi tarpeellinen hoito on toimenpide, jonka saamatta jääminen voi johtaa potilaan kuolemaan. Tällaisia ovat esimerkiksi verensiirto ja leikkaus. Terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi annettava tarpeellinen hoito on esimerkiksi hoitoa, jonka saamatta jääminen johtaa vamman syntymiseen. Tällaisia ovat mm. murtuman kipsaus tai murtuman leikkaushoito, joiden tekemättä jättäminen saattaa johtaa pysyvään virheasentoon.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL toimii tartuntatautien torjunnan kansallisena asiantuntijalaitoksena. THL:n verkkosivuilta (www.thl.fi) julkaistun tiedon mukaan tuhkarokko on paramykosviruksen aiheuttama koko kehon tulehdustila eli yleisinfektio, jolla on vaikeita jälkitauteja. Tuhkarokko voi olla vakava sairaus iästä riippumatta kenelle tahansa. Etenkin puolustuskyvyltään heikentyneelle tuhkarokko voi olla vaikea, jopa kuolemaan johtava tauti. Tuhkarokolle ovat alttiita ne, joilla ei ole sairastetun taudin tai rokotusten antamaa suojaa. Tuhkarokkoa voidaan ehkäistä vain rokotuksin. MPR-rokote antaa erittäin hyvän suojan tuhkarokkoa vastaan. Kansallisen rokotusohjelman MPR-rokotuksilla kotoperäinen tuhkarokko on saatu hävitettyä Suomesta. Vuosittain todetaan noin 0–5 tuhkarokkotapausta, joissa tartunta on saatu ulkomailta. THL:n sivuilla 5.4.2018 julkaistun [uutisen](#) mukaan Euroopan tautiviraston (ECDC) mukaan vuonna 2017 EU- ja EEA-maissa todettiin 14 600 tuhkarokkotapausta. Tammikuussa 2018 tartuntoja oli jo 1 073, ja epidemia jatkui edelleen. Vuosina 2017–2018 tuhkarokkoa oli raportoitu Maltaa lukuun ottamatta kaikista EU- ja EEA-maista. Sairastuneita oli ollut eniten Romaniassa, Italiassa, Kreikassa, Saksassa ja Ranskassa. Heistä 44 oli kuollut. THL:n sivuilla kaikille [maan nimi poistettu] matkustaville suositellaan MPR-rokotussuojaa.

Lasten rokottaminen voi jossain tilanteessa olla perusteltua potilaslain 9 §:n 4 momentin nojalla huoltajien suostumuksista riippumatta lasten henkeä ja terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Pykälän sanamuodon ja kirjallisuudessa esitettyjen näkemysten perusteella potilaan henkeä ja terveyttä uhkaavan vaaran edellytetään kuitenkin olevan konkreettisempi ja vakavampi kuin nyt kyseessä olevassa tapauksessa on tilanne ollut. Tämän vuoksi katson, että kyseessä ei ole kantelijan lasten kohdalla ollut potilaslain 9 §:n 4 momentissa tarkoitettu tilanne.

3.2.3 Lainsäädännön muutostarpeet

Yhdyn Helsingin kaupungin lausunnossaan esittämään sekä oikeuskirjallisuudessakin esitettyyn kantaan siitä, että lainsäädäntö ei ole kyseessä olevilta osin yksiselitteinen (esim. Liisa Nieminen: Terveys ihmisoikeuskysymyksenä, 2015, s. 17 ja Merike Helander: Rokottaako vai ei, teoksessa Hakalehto, Suviaanna – Pahlman, Irma (toim.), Lapsen oikeudet terveydenhuollossa, 2018, s. 88).

Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen on aikaisemmissa ratkaisuissaan 17.6.2011 ja 11.6.2015 todennut, että potilaslaita ei löydy ratkaisua siihen tilanteeseen, että hoidostaan päättämään kykenemättömän lapsen huoltajien näkemykset lapsen hoidosta eroavat toisistaan. Hän piti tätä puutteena ja katsoi, että lainsäädäntöä tulisi täsmentää tältä osin. Hän totesi, että täysi-ikäisen hoidostaan päättämään kykenemättömän potilaan kohdalla tällaisesta tilanteesta on potilaslaissa nimenomainen säännös (6 §:n 3 momentti).

Pidän tarpeellisena, että lainsäädäntöä täsmennettäisiin edellä mainituilta osin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan oikeuden nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta ja lapsen oikeuksien turvaamiseksi sekä lapsen edun arvioinnissa noudatettavan menettelyn selkeyttämiseksi.

3.2.4 Johtopäätökset

Katson Helsingin kaupungin kouluterveydenhuollossa ja neuvolapalveluissa menettelyn virheellisesti siltä osin kuin kantelijan lapsille on annettu MPR-rokotteet ilman toisen huoltajan suostumusta.

Koska lainsäädäntö ei nyt kyseessä olevassa asiassa ole yksiselitteinen, pidän riittävänä, että esitän käsitykseni virheellisestä menettelystä Helsingin kaupungille.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa esittämäni käsityksen Helsingin kaupungin kouluterveydenhuollon ja neuvolapalveluiden menettelyn virheellisyydestä Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän sille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestä (ilman henkilötietoja) myös sosiaali- ja terveysministeriön tietoon.